

jours, mindig arra gondolni, és főként tenni, tenni, tenni, amit az adott körülmények között épen lehet s amíg nem késő, mert a veszély nagy, és minden percnyi késedelmeskedés újabb veszteséget jelent.

Méltó elindítója a könyvnek az a bevezetés, melyet *Kornis Gyula* irt *A magyarság és a pedagógiai pacifizmus* címmel. Ez az elvi magaslaton mozgó tanulmány élesen rávilágít egyfelől arra a mérhetetlen naivságra, mellyel jóhiszemű, de tájékozatlan álmodozók a nevelés útján akarják valóra váltani az örök békének tetszetős, de hiú ábrándját, másfelől pedig leálcázza azt a farizeuskodó játékot, melyet a «lelki leszerelés» szépen csengő jelszavával üznek; rámutat arra a rikoltó ellentétre, hogy a háború győztesei a lábuk alá gyúrt nemzeteknek a békesség, az egymás iránti szeretet és jóakarát vizét prédikálják, de ugyanakkor a legféktelenebb sovinizmus boráival szédítik el a maguk ifjúságát. Ennek illusztrálására eredeti szövegében közli a tanulmány egy sok kiadást ért francia ábécéskönyvnek (*Syllabaire Langlois*) a gyermekekhez intézett szótátát, mely a nagy háborúnak hihetetlenül eltorzított beállításával, a németeknek igazságtalanul egyoldalú befektetésével s a maguk nemzetének émylygós feldicsérésével a vak németgyűlölet mérget csöpögteti bele az elemi iskolás gyermekek ártatlan lelkébe. Az elmélet és a gyakorlat, a szavak és a tettek ilyen szöges ellentétének láttára érelyesen el kell háritanunk magunktól a nemzeti öntudatunk elaltatásának szándékával felkínált pedagógiai pacifizmus áfiumát, magunkra kell eszmélnünk és teljes erőnkéből védekeznünk kell a bennünket körülvévo ellenséges népeknek szélső nacionalista közművelődési politikája ellen, mely léleekben is el akarja szakítani tőlünk azon testvéreinket, akiket az újonnan megvont országhatárok különben is elrekesztettek tőlünk.

A veszedelem félelmetes arányai azokból a tanulmányokból bontakoznak ki előttünk, amelyeket Románia közoktatásügyéről *Barabás Endre* és *Jancsó Benedek*, Szerbiáról *Berkes József*, a Felvidékéről *Pechány Adolf*, az Ausztriához csatolt területéről pedig *Csuppay Lajos* tollából olvashatunk a könyvben. A helyi viszonyokat személyes tapasztalásból is jól ismerő szerzők nem hangulatkeltésre való képeket festenek az illető országok és országré-

szek közoktatásügyi állapotairól, hanem lehetőleg a történeti fejlődés menetébe is beillesztett tárgyilagoss beszámolókat adnak hiteles források alapján, ismeretve és sokszor szószert is idézve a szomszédos államok hivatalos kiadványait: törvényeket, kormányrendeleteket, hivatalos jelentéseket. Megdöbbenve látjuk e hű ismertetésekből, mily szívós következetességgel és kegyetlentervszerűséggel pusztítják ki az utódállamok a magyar kultúrának még a csíráját is, valóságos megcsúfolásául a győztes nagy nemzetek pacifistái által anynyit emlegetett nemzetközi jóakaratanak.

Nem csupán okulás forrása nekünk ez a szomorú könyv, nem csupán veszjel, hogy tegyünk meg minden lehető elszakított véreinknek a magyar műveltség számára való megtartása érdekében, hanem egyúttal hatalmas érdegyver is kezünkben és kiindulópontul szolgálhat kulturális önvédelmi harcunk megindításában. Valamelyik világnyelvre lefordítva s a trianoni határokat kicövekelő tájékozatlan nagyhatalmak asztalára odahelyezve a tények igazságának erejével hathatos szószólónk lehet abban a nehéz küzdelemben, melyet a jövő felől kétségbe nem esők törhetetlen bizalmával és kemény élni-akarásával végig fogunk küzdeni ellenségeinknek minden elnyomó kísérletével szemben. Forgassuk és terjesszük ezt a könyvet, hogy a jövőért való viaskodásunk el ne lanyhuljon s a jövőbe vetett hitünk meg ne inogjon.

Nagy J. Béla.

Kolozs Pál: A bronzkapuig. A főhős, akiből mindjárt a regény elején szinte riporterri türelmetlenséggel jelentkezik a szerző, sokféle eseményen megy keresztül. Kispap, ágyrajáró, riporter, majd grófi nevelő lesz. E minőségben elcsábítja a nevelésére bizott grófkisasszonyt, a grófi apa s a leány vőlegényjelöltje tudtával viszonyt folytat vele, meg is vesszőzi Nietzsche tanácsára a szende kékharisnyát, mindez azonban nem gátolja meg abban, hogy egy másik leánnyal ne éljen vadházasságban, aki a következők elöl bűnös orvosi beavatkozás útján halálba menekül. Közben a szinpatikus angyalföldi Nietzsche-tanítvány résztvesz egy kéjgyilkosságban s annak eltussolásában, végül visszatér a grófleányhoz: megérkezik a «bronzkapuig».

Nem foglaloznánk e százalmas tá-

kolmánnal, ha valami ködös hivatkozással nem utalna a főhős életének sorsszerűségére, mint egyetemi hallgatóink életének szimbolumára; ha nem akarná korlátolt ideológiájával a magyar ifjak apostolának feltolni magát.

Hogyan is fest tömören megrajzolva Kolozs Pál magyar «ideál»-ja? Fajtalan, szadista, homoszexuális hajlamú, kegyetlen, törvénytípró, önző, hálátlan, lelki narciszista. A gyilkost nem gonosztevőnek tartja, hanem, mivel az cinikus: *hősnek*. A parasztban nem becsül mást, mint az elégedetlenséget, igényességet.

Helyszűke miatt nem sorolhatjuk fel e «gondolkodás»-mód forrásait, azt azonban fájlatjuk, hogy az újabb nevelői irány a szülők kezéből száműzni akarja a virgácsot.

A «regény» hatásától különben nem kell félteni ifjúságunkat. Kezdő riporteri, helyesebben «volonteur»-stílusban van megírva, híjával minden ígéretnek. Egyetlen erénye itt-ott jelentkező ösztintesége, de legtöbbször ez is pöz. Egy helyen például ezt mondatja a grófi álarc mögé bújt váci-úti hisztérikával: «Milyen büszke vagyok rád (a főhős-szerzőre), hogy te olyan sok ember leszel!» Megnyugtattuk a kissasszonyt: ettől az olvasóháremtől nem kell tartania!

Sz. G.

Szent Ferenc nyomdokain. 1226—1926. (A csonkamagyarországi ferences tartományok kiadása.) Szent Ferenc halálának hétszázéves jubileumára készült ez a hatalmas, *ragyogó kiállítású* emlékkötet. A csonkamagyarországi ferencesek — mint az ajánló bevezetés mondja —: Rendalapító atyjuk, az izzig-vérig katolikus férfiú, *Assisi szent Ferenc* halhatatlan emlékének megdicőülése hétszázadik évfordulóján gyermeki kegyelettel — ajánlották. A munka azonban több a gyermeki kegyelet hűségénél, igazában a magyar tudományos szellem hódolata Szent Ferenc és rendje szelleme előtt. Aligha lehet elgondolni a Szent Ferenc életéhez kapcsolódó tudományos avagy társadalmi szempontot, amelynek feldolgozását e kötet ne nyújtaná. Így tehát tudomány- és kultúrtörténeti irányban a ferencesek mostani kiadványa csatlakozik a cisztercieknek, bencéseknek, dominikánusoknak hasonló jubileumi alkalomból megjelent kötetéhez, amelyek az egyes rendeknek magyar történelmi szolgál-

latait tárgyalták és foglalták össze. A «Szent Ferenc nyomdokain» című munka a ferences szellemnek nem pusztán magyar vonatkozásait vizsgálja, hanem általában európai, mondhatni az egész világra ható kisugárzásait. A magyar ferences szellem egyénisége azért ebben az egyetemes viszonyításban nem halaványodik el, sőt genetikusan távlatot kapván, történetibb eredésű beállításához és kifejtéséhez jut.

A tanulmányok egy részének középontjában *Szent Ferenc alakja* áll. *Prohászka Ottokár* költői finomsággal és művészettel Szent Ferenc áhitatát, *Oslay Oswald* lelki alkatát, *Túri Béla* lelki és szociális jelentőségét, *Madarász István* természetérzékének igazi jellegét rajzolják meg. *Burka Kelemen* a Szent Ferencről való «meglátásokat» foglalja össze. *Dombi Márk* Dante Paradicsomában való szerepét, *Divald Kornél* a művészetre gyakorolt hatását elemezi tudós, meleg gondnal. Ugyancsak Szent Ferenc lelkiségének kifejezését szolgálják a szépirodalmi jellegű cikkek: *Sik Sándor* drámai képe, *Harsányi Lajos* és *Gáspár Jenő* költeményei, *Kincs István* elbeszélése és *Szabó Polykarp* két vegyeskarrá írt, négy-szólamú zenei műve.

A ferences rend tudománytörténeti érdemeit méltatja a tanulmányok legjava része. Méreteivel és mélységével kiváló értekezést nyújt *Schütz Antal*: A klasszikus ferences teológiáról. *Vargha Damján* a ferences szellem és a magyar kódexirodalom kapcsolatát kutatja. *Balanji György* hatalmas tanulmánya a XIII. századi ferencesek diplomáciai szolgálatait méltatja. *Trikál József* a ferences bölcselőkkel, *Mester János* Rogerius Baconnal foglalkozik épen olyan vonzó, mint finom elmével. *Divald Kornél* a ferences szellemnek a művészetre ható erejét szerető tudással vizsgálja. *Hevesi Sándor*-nak egy kissé gyors sodrú cikke a ferencesekről és az európai drámáról épen oly kielégítőenül hagy bennünket, mint *Várady Imre* tanulmánya: Az olasz ferences költőkről, mely nem meríti ki a kérdésnek még a lényegét sem. *Brisits Frigyes* a ferences szónokokról ír összefoglaló tanulmányt, amennyire ez az összefoglalás az anyag hozzáférhetetlensége miatt egyáltalában lehetséges.

A *rendtörténeti szempont* is igen eleven és sokoldalú feldolgozóra talál. A ferences szellemről *Zadravecz István* értekezik költői emelkedettséggel, a